ANTIQVITATES VRBIS ROMAE
MANOSCRIT
Magl.
XVII
53

SEZIONE MAGLIABECHIANA

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
MSS
FIRENZE

Magl.

Classe

XXVIII

Codice

53

Provenienza

Strozzi 4° N° 492

D 53

N° 3 492

XXVII

Orion

Dim

BIBLIOTECA NACIONAL
1883

MARVRVS. VRBIS. ROME IN CIRCV

au habuit turres .ccclxi. castella quadragínta nouem : propugnacula trecenta et ter. Portas uero primo tres : postea duodecim : et postea plures : ut patet uidere uo lentibus nanq; ybam. De Roma etiam á principio fuit ecclesias quæ dicitur portica in Almachia non á principio fuit in Roma : ta men adhuc fuit : et renouata pa Leonem papam : et postea per bonifacium quartum : qui postea in a tro presbitero monasterii ad

per Nicolaum Papam tertium de Vr
sinis quando castrum quod tunc tẽ
poris crescentij uocabatur: nunc
sancti Angeli dicitur: et decursum
fecit a palatio suo usq; ad castrum
prædictum: quod nunc Ioannes
.xxiii. restauravit et reformavit
Vnde Roma tenuit a principio a
silua axæ Apollinis tunc temporis
et nunc ut imaginatur sanctus
sabba usque ad superalium scalay
cale habuit terminos qui ignoran
tur hodie: in quibo fuit tuguriũ
faustuli ubi Romulus nutritus
fuit a faustulo: ut lupa non Lau
rentia prædicta .s. Roma quadra
ta ad equilibrium libræ posita et
paruissima: sed in ausu eius reges

reparauerunt.

Circuitus tamen ipsius est in totuz circa milaria .xxvii. s. xxiiii. altã. et ciuitas porticæ impositæ quia a latere sancti Pauli usque ad portam est una alia ciuitas a papa Ioanne octauo edificata quæ modernus non uidemur: et antiquitus pulcherrima ædificata fuit quæ tenebat per circuitum milearia duo et plus aliquantulum: et sic Roma in totum circuit milearia circa triginta.

Portæ principales antiquæ urbis fuerunt tres. scilicet Carmentalis Padanaria. Tigrelia: uel mugoria. Alias uero Tullus hostilius. et alii qui fecerunt ciuitatem au

gendo: et montes in ea intercluden
do ponunt: et postquam circuitus
ipsius expleuerunt: et monarchã
ceperunt ideſt ab inceptione impe
rii/circa id in gubernationib⁹ uenit
tanta cupiditas: inuidia et auari
tia mixta in eis fuit: qui non solũ
pecuniam et diuitias ad se trahe
bant: sed nomina portarum: uiaꝝ
fororum et aliorum locorum ad
eos placidorum et utilium renomi
nabant de nouo delendo nomina
principalia et primitiua: et ideo
nec porta: nec uia: nec uicus: nec fo
rum in ea nunc est: ut habeat no
men primum tantum de prædic
tis/quantum potuo cognoscere
nere: donec memoria me fallere

potuit et reuiuere.

Aliæ uero portæ in totum multæ fuerunt per Tullium hostilium et Ancum martium constitutæ: qui omnes quasi omnes muraueruntq; nec Numa: nec Romulus attendere unquam ad talia: quia Numa diuinus. Romulus autem latrociniis attendebat.

Appia porta est quæ nunc dicitur acria: ab Appio Claudio nominata suis temporibus: ut assuetum erat: ut scribo omnia in eorum magistratu ad eorum uelle et habere.

Tigrelia porta est: quæ nunc sancti pauli dicitur a Tigrelio Tarchonis filio: primo in loco: ubi sanctus Paulus habitator fuit.

Libera porta est quæ diu clausa mu
ro fuit: in qua nullam inuenio
tem memorabilem: potius q̃ uulg̃
dicat: q̃ libera erat exeuntibus de
omnib̃ commissis uel perpetratis.

Lauina porta est illa ubi nunc cã
panea: qui launi magnum tẽp̃
uocati fuerunt: et eædo Lauíta
na fit porta: quæ nunc maior di
citur. quia per eam maior multi
tudo populi: quã per alias intra
batur Padanaria porta: sicut de
uia scribo: sic de porta nullum in
uenio: nisi q̃ nunc sancti loãnis
porta in laterano est dicta.

Taurina porta magnam habet hi
storiam: sed sanctã Laurentii est:
et propter caput tauri marmoris

in ea sculptum intus et extra.

Pompeiana porta sancti Valenti-
ni dominus quæ a Pompeio de
nominata uoluit: ut domus car-
nalis in eo nomine magnificaret
sed sequentes de domo uoluerũ
portam: uiam: et forum denomi
nauin nomine eorum.

Lauicana porta est quæ nunc dicr̃
maior: sed a Lauicano castro: qd
tunc temporis reputationem in
capania maximam habuit: et col
lina: quia colles in faciem habet.
Vnde Paulus diaconus et Euro
pus Scyllam per portam collinaz.

Numentana porta est quæ nunc
adhuc denominatur: et a nũma
denominata extitit: quia Nũma

natus cuius omnia bona sua cumu
lauit uersus eam: et ideo numenta
na dicatur. a nūma et enta compo
nitur numentana.

Salaria porta est pons salarius: ab
alia flumine ceperunt nomen: et
tenent unum pontem alariorus
et non salarium. s. transeuntibus
aliam.

Flaminea porta est porta populi
idest flaminiorum introitus caui
na porta retro sanctum sabbam.
de qua nihil inuenio: sed antiqs
simam eam reperio

Portæ transtiberis ex porta sancti
petri. s. papæ Leonis.

Septignana adhuc porta est: que
per octauianum denominata fuit.

septignana: quando uoluit uisita
re templum in monte ianiculo re
uerentia iani: quia septem uices
genuflexit anteq̃ ueniret ad tem
plum illud: et ideo septem iano
laudes date sunt per Octauianũ.

Carminia est porta: portuensis ho
die dicta est a Carmenta matre
euandri in reuerentia: et per eius
memoriam denominata postea:
quę Arcbadius/ et honorius tem
pore gothorum propter restaura
tionem transiberim date deuẽt
primam memoriam et poluerũt
eum.

Vitellia et aurelia portę sunt una
scilicet porta ianiculi branchatij nũ
nomina eorum temporibus aurel

lio: er postea ab Aurelio quomodo
denominata erant per auitates
aurelianam: unde aurelius dictus
fuit

Viridaria est porta sub palatio sci
petri et nunc et semper sic nomi
nata fuit a viridario qui bis tem
poribo erat: nunc prata denomi
nata est.

Melonaria est porta castelli: eo qa
de horas ante eam mel viridarijs
habebantur boni melones: ideo
melonaria tunc temporis: et nunc
castelli dicitur.

VIAE. PRINCIPALES. VRBIS.

Appia una est adhuc nominata. s.
accia corrupto uocabulo ab ap
pio Claudio. et ab omnibo appie

et tempore prodiuij et vñ: qui
sanctum Sebastianum fundauerẽt:
prodinia dicta sunt.

Latina et Laurana idem sunt sili
uia porta maioris ab ecclia qa
de Laurento campano oppidu
sanctum uenuebant omnes sili
latini.

Tiburtina uia est sancti Laurẽtii
f. per tiburnij tantum. et sancti
Laurentij: qua sanctus Laurẽti
ecclia uenerabilis inuenitur
in ea.

Numentana uia est ut supra dic
tum est a monte denominato
num porta per numã qui dem
fuit. per quam itur ad eam: qua
via inuenebantur omnia bona

numæ regis.

Salaria uia est/ut supius dictum est
a salario ponte rupto uocabulo q
pons per transeuntes alearū flum̄
sanctum denominatum extitit.
.s. pons alearius et transeuntium
aliarum: ut supra.

Noua.

Vetus.

Flaminea uia est/ut superius dict̄
est uia portæ flaminiæ: et nunc po
puli denominata est: quia illis
temporib flaminei uenieb̄ant per
eam.

Emilia ab æmilianis a quibus pons
æmilius nomen recepit siluæ p
eos factus: uel pro eorum posses
onib æmiliam transibant: eab

hoc deriuatum bene credo.

Claudia uia est ut superius dictum est. s. appia a claudio tiberii: et ab alia domina claudia denominata.

Francisca uia est ut denominatur apud portam uiridariam intus añ palatium sancti Petri strata franci sca uel Ruga francisca: quam Bo nifacius nonus destruxit quãdo fecit plateam ante palatium suus.

Cornedia uia est: ut superius dictũ est denominata a cornelijs. s. uia ante eorum domos: et portam ri lice de la donna: que sancti va lentini adhuc dicta est, et corne lia fuit: et etiam in ipsa porta ec clesia adhuc sancti valentini est.

Aurelia uia est, superius dicta ab

Aurelio comodo et a ciuitate aure
lia iuxta ceruiterniii biis tempo
ribus constituita: per quam ibãr
ad eandem ciuitatem.

Campana uia est ut supradictum
est de Lauicana porta: unde cãpa
neti transiebant: et adhuc trãseũt.

Tigredia uia est/ut superius dictuz
est/uia sancti Pauli a porta tigre
lia per tigredium tarchonis filiuz
denominatum: qui primus habi
tauit loca sancti Pauli maioris.

Carminea uia est/ut supradictum
est a carmentale porta: quæ portu
ensium: uel portese dicitur ad põ
tum transiens et carmineam: et
carmenta matre euandri: qua suo
nomine et reuerentia denominata:-

Ardeuntia.
Cassia
Symira
Sacra uia est secundum Suetonium
portæ maioris ueniens ad colossū
per quam itur ad templum Romv
li: quod hodie pacis dicitur: et de
scendebat in forum publicum rēpo
re bono: quod puto fuit inter san
ctum Cosmam et Damianum: et sā
ctum Adrianum.

Triumphales arcus marmorei
VRBIS.

Arcus aureus marmoreus triumpha
lis qui fuit ad sanctum celsum et
Julianum sub campanile dictæ eccle
siæ: qui non apparet: quia cecidit
tempore vrbani quinti uetustate

diruptus factusq; Iulio Cæsari de
conquestu galliæ in suo reditu et tri
umpho : in quo reditu mater eius
mortua fuit : et in funere ipsius
ipsemet voluit sermonem facere ad
declarandum mentes : unde ipe Ce
sar natus et &. idest ex parte patris
a Iulio Ascanio : et de marcab an
cho martio quarto Rege romanor.

Archus Theodosij et Valentiniani est
inter mercatores ad sanctum urbi
de quo epitaphium dictum est :
tamen archus est sanus : sed non
marmoreus .

Archus triumphalis marmoreus que
senatus fieri fecit Octauiano quan
do voluit populus et senatus ut
deus adorarentur : ipse est in uia ap

pia cō̄a dicta porta : cuius memo
ria uix apparet respectu magnifi
centiæ in eum ornatus . et iuxta
ubi fuit templum martis et oliuū
martis ad castrum griffoli .

Archus triumphalis marmoreus q
dicitur de trasi coram colosso iuia
per quam itur ad sanctum gregoriū
fuit factus Constantino Imperato
ri urbis flauo et fundatori quietis
ut in eo appareat in epitaphio ut
dicitur de trasi : quia in transitu uie
est .

Archus triumphalis marmoreus qui
dicitur septem lucernarum ad sanc
tam mariam nouam infra palati
num et templum Romuli fuit fac
tus Tito et Vespaliano in forma

candelabri Moysi idest cum septē
brachiis : quando de iherusalem pō
tauerunt sudarium : et multa alia
magnifica : est tagium adhuc uide
tur : quorum corpora sunt ut dī
in sancto sabba quirinalis mōtis
sepulta in cantra marmorea : iuxta
chorum dictæ ecclesiæ.

Archus iulii Cæsaris et senatorum
triumphalis marmoreus pulcher
timus et bene ornatus fuit inter
equidem et templum fatale : cui'
archus non est memoria nec in ali
locus paret promptus propter ue
tustatem et magnam temporis lō
gitudinem.

Archus laterum parvus in uia trīv
columpnatum et sancte marie

de la gratia : et sancte marie del in
ferno / uetustate collapsus in me
moria fuit factus per Romulum
tempore prede mulierum sabina
rum : et pacis post guerram secutã
inter Romanos et sabinos : quia
in illo loco fuit facta contractio pa
cis et secuta inter eos : et non fuit
magni dispendii : quia fuit de tu
guriis Romuli tunc temporis.
Archus triumphalis marmoreus i
ante sanctam martinam ubi dici
tur le brache. sub capitolio a late
re sancti Adriani fuit factus Lucio
septimo Marco Aurelio et Antõio
pio promptus multa per eos fcã
in urbe : et etiam extra in propaga
tione populi : ut in eo epitaphio

apparet in ipō archu iuxta martez
fori quod uulgariter dicitur mar
fuoli.

Archus tropholi triumphalis mãmo
reus factus druſo germanico dege
ſtis per eum ingermaniam factis q
eſt iuxta ſanctum Laurentium in
Lucina uerſus aug. Imperatorem
ideſt Lauſca uulgariter: ſatis dirup
tus: nec in eo epitaphium non remã
ſit: ſed cum diformatione tranſiuit
poſito q. de figuris et de magnificẽ
tia aliqualia ueſtigia adhuc appa
reant: et dicitur archus tropholi
corrupta: ſed archus tropheus id
eſt dicere q. triumphalis.

Archus triumphalis marmoreus q
dicitur de tolectis ſatis diruptus:-

est: posito q; aliqua uestigia uideant
et pars etiam epitaphii tñ fuit scō
antonino promptus magnam re
uerentiam: quam populus eius ha
buit in eum ut ruinate et incendio.
et ruina urbis quasi consumptus
est: quia antonī prodigus uocat
fuit ab omnib delitijs populi: et
litteras aliquales de suo epitaphio
fuit in eo: sed sine constructione.

Archus diocletiani triumphalis ubi
dicitur carceli est prope sanctum
maxcum: ubi sancta Lucia mat
na pro fide christi cruciata fuit
ab ipso diocletiano: qui ut dicit
si sic fuit: dum poluit manū ille
qui cruciabat eam .s. beatam uir
ginem statim lapis factus est et

manus cãrica et vulgariter ma
num carne idest carrili non ha
bet epitaphium.

Archus panis aurei fuit triũpha
lis inmarmoreus in capitolino mõ
te de quo non inuenitur uestigi
um nec apparet per magnum tẽ
poris lapsum et ruinas: nec locus
potest imaginari ubi fuit factus.

Archus triumphalis marmoreus
de quo patet adhuc satis: sed epi
taphium cuptum est in tex domꝰ
magnacucie et dñici petri leonis
ante portam fabricium idest iude
orum. fuit factus flaminio cõsuli
quando.+

Archus faustinæ et Antonini triũ
phalis et marmoreus et nobilis fu

it iuxta sanctam sabinam cuius
memoria inuenitur factus fuit
per senatum in memoriam rep
fa
sanctarum per dictam faustinã
et non faustinam predictam so
rorem dicti Antonii

Archus Iuli quinti Cuspini et Pu
blii Lentuli triumphalis et mar
moreus qui est sub capella sancti
Thome montis sabellorum in uia
per quam itur ad scholas grecor
ubi nunc est ecclesia sanctæ maiẽ
fuit satis pulchertimus factus p
senatum in quadam restauratio
fa fta
ne per eos in rebus urbis sanctæ
ur in epitaphio apparet quod ad
huc est in eo.

Alius archus triumphalis apud

ſanctam mariam in ſcholis græcoꝝ
ſed non marmoreus factus fuit
pulcherrimus: ſed deformatus ſa
tis fuit

Archus marmoreus triumphalis iu
xta theatrum pompeii fuit pulcher
rimus factus tiberio p̄r senatum
de quo mor̄. memoriam haberi: qꝫ
ſemper tiberius mero uocatus exti
tit ip̄e tiberius: et propter uetuſta
tem et partes tunc temporis Romę
et malę tractationis ſancti greg̃ij
tunc temporis et uetuſtatem: nō
eſt qui de eo aliquid ſentiat niſi
legendo: et nota multa iſtatum
nobilitatum beatus gregorius fec̄
deſtruere pro ædificatione eccleſi
arum et deſcendentium ex eo: et

subcedentis presbyteri.

Archus pietatis ad sanctam mariaz rotundam triumphalis est uersus ubi est hospitale iuxta magdalene et bactentium diformatus min' fuit: ubi historia Imperatoris cuz pauperecula, cui filius Imperatois prædicti interfecit filium uiduæ et memoria deleta est, et epitaphium: et archus satis diruptus est et fractus.

Archus marmoreus triumphalis in platea ponus sanctæ mariæ: q pons senatorum uocabat: et fuit factus cuidam augusto pontifici maximo et senatui consulto pop tec multa quæ ipse restauranat in urbe: et ponte senatorum ãt po-

fuo ut memoria eius adhuc ap
pareat in epitaphio.

Archus Tui claudii druſi marmo
reus et triumphalis pulcherrim⁹
fuit uiam ſanctam ſabinam: et
ſanctam preſcam factus eidem
Tito claudio propter multa per
eum facta in urbe: et extra in re
ſtauratione decurſuũm aquarum
curſus et catuleę et amenis no
ue et aquę iurguis ideſt riuij
forma propter uetuſtatem et in
cendia urbis non diatur ubi in
ueniatur.

Archus triumphalis marmoreus
iuxta ſanctam gregorium uelli
arei et ea fuit ſacus Lucio
ſeptimio Antonio et Marco au

relio pr arces contra ceteros lati
nos qui intus Romæ oriundi or
perabantur.

¶ Ij sunt montes principales urbis

¶ ROMAE.

Mons quirinalis ubi nunc est eccle
sanctæ sabbæ: qui primus habita
tus fuit.

Mons celius ubi nunc est ecclesia
sancti Stephani: et hospitale sãcti
Thomæ in formini.

Mons auentinus ubi nunc est eccle
sanctæ mariæ et sancti Alexij: et
sanctæ sabinæ.

Mons Tarpeius uel capitolinus ubi
nunc est capitolium: mons pala
tinus: ubi nunc est palatium ma
ius: et ecclesia sancti Cesarei.

Mons esquilinus ubi est ecclesia sancte
mariæ maioris : et thermæ diocletia
ni.

Mons uiminalis ubi est ecclia sanctæ
Agathæ : in quo uirgilius captiua
Romanis iuit neapolim : et ideo mõs
monopoli dicitur.

Mons ianiculus est transtiberim su
pra portam portuensem idest carmẽ
talis porta non est de septem monti
bus urbis : tamen memorabilis et
honore dignus.

Regiones vrbis Romae. ~

Regio prima portam capenam conti
net : aedem testarum : aedem hono
ris et uirtutis camenas lacum pro
mothei : et uespasiani thermas feli
cinas et commodianas. Aram apol

linis et ſpleniſ et cales uicum ui
triariorum : arenã panariam ora
torium Cæſaris balneum Volima
ni et mamertini : arenam carſicæ
biclinium Aſcanii et antiochiani
ædem martis / mineruæ et tempe
ſtatis : et flumen amonis : arcus
diui ueri patritii et diui troiani &
druſi : uicos decem et ædiculas de
cem : vicomaiſtæ quadraginta no
uem : curatores duos : inſulas mil
le et ducentas quinquaginta : do
mos centum uiginti : horrea ſex
decim : balnea octuaginta ſeptẽ
Lacus octuaginta unum : piſtri
na uiginti : continet autem pedeſ
mille ducentos et undecim.

Regio ſecunda Cœlium montem

continet templum claudii : macel
lum magnum lupanar : amicus
cyclopis : cohortes uigilum : qnq;
castra peregrina / caput aste : arbo
rem scapum : domum philippi
vitellianam : domum Lugduni
Mactotinum / et gallicum spolia
rium samariæ / et armamentariū.
micam auream : uicos septem : æ
diculas septem : uicemagistros
quadraginta : curatores duos :
insulas mille et trecentum : lac'
sexaginta quinq; : pistrina quī
decim : continet autem pedes duo
milia ducentos uiginti .

Regio tertia continet domum isi
dis et serapis : et monetam : et am
phiteatrum : quod capit loco in

illo ducentos octoginta septem :
Ludum magnum et datium : do
mum bruti præsentis sanum : co
ratum : lacum pastorum : schola
lium questorum : et dapatorum
thermas tutianas : porticum lubie
castrum misenaticum : tucos duo
decim : ædiculas duodecim : uice
magistros quadraginta octo : cura
tores duos : mille ducentas sexa
ginta domos et septem : centus
sexaginta horrea : decem et octo
balnea : octoginta lacus : sexagi
ta quinq; pistrina decem et noue
continet : pedes duodecim milia
tercentum quinquaginta .
egio quarta continet templum
pacis porticum allociata auro ul'

gari/aream buern̄. apollinē ſanda
larium templum tellurís horrea
caſtra uigilum ſororum coloſſuz
altum pedes. cc. xii. habens in ca
pite ſeptem radía ſingula pedu3
uiginti duorum: et metham ſudā
tem: templum ueneris: ædem lo
uis ſtatoris: baſilicam conſtanti
nianam: templum fauſtin̄: foru̇
tranſitorium ſub uera: balneum
daphnidis: uicos octo: ædículas
nouem: uicemagiſtros quadra
ginta octo: curatores duos: inſu
las octomilia quadraginta ſeptez
domos centum triginta octo: hor
rea decem et octo: balnea quinde
cim: Lacus octoginta octo: piſtri
na. xv. Continet autem pedes de

cem milia.

cem milia.

Regio quinta esquilinas continet cum turri et lacu orphei et macellini, luñ, statum nymphæum diui alexandri cohortes duas uigilum lunam, staturam: hortos palatia nos: herculem syllanum: amphiteatrum castrense: campum humanalem sub agro minervæ: medicam et fidem patriam: uicos qndecim: ædiculas quindecim: uicemagistros quadraginta octo: curatores duos. Insulas octo milia .ccc. quinquaginta: domos centū octoginta: horrea uiginti duo: balnea sexaginta, quinq; lacus octoginta octo, pistrina quindecim. Continet autem pedes tresdecim

milia.

Regio sexta continet altam semitã.
templum Salustii et Serapis: tem
plum fori: capitolium antiquuz
statuam mamertinam uel amoiñ
templum ḋi quirini malum pu
nicum: hortos salustianos: gẽtez
flauam: thermas diocletianas &
constantinianas decem tabernas
gallinas albas: archam canclidi
cohortes in uigilum: uicos decz
et septem: ædiculas decem et sep
tem: uicemagistros quinquagin
ta septem: curatores duos: Insulas
mille.ccc.tres: domos centum
sexaginta septem: horrea decem
et octo: balnea septuaginta qnq;
lacus septuaginta duos: pistri

na sexdecim continet autem pe
des quindecim milia.
Regio septima continet uiam la
tam: lacum ganymedis cohortes
primorum uigilum / circum no
uum miseum Iouis: ædiculam
capratiam: cãpum agrippæ / tẽ
plum solis et cathedræ: porticus
gissium: templa duo noua spei
et fortunæ: equos frigidatis re
gis armeniorum: forum suariũ
hortos largianos: mansuetos la
pides: percussos uicos: quinde
cim ediculas: quindecim uicema
gistros quadraginta octo: curato
res duos / insulas mille & ccc. qnq;
domos centum uiginti: horrea
uiginti quinque: balnea septua

ginta quinq; : lacus ſeptuaginta
ſex : piſtrina ſexdecim : continet
autem . XV . & cc .

Regio octaua continet circum flā
mineum . ſtabola quatuor factionū .
porticus philippi maniti duos et
uentrem frumentarium : griptam
balbi : theatra tria . imprimis balbi
quod capit loca undecim . &i . pom
pei : quod capit loca triginta et octo
ginta octo : et campum martis tigra
mum , ciconias in ſalpatron : baſi
licas neptum matidies et marciani
templum diui antonii : et colūnas
totidem altas pedum centum ſep
tuaginta quinq; hūntes gradus in
tus ducentos tres : feneſtras ſexa
ginta ſex : thermas alexandrinas

et Agrippinas : porticum agonago
torum : et melcagriseum : Isiium et
Serapim Mineruam / Calcidiam eli
uorum insulam : felides uicos tri
ginta quinq; .uicemagistros qua
draginta octo : curatores duos : in
sulas mille et centum septem : octo
ginta octo : domos centum quadra
ginta : horrea uiginti quinq; : bal
nea sexaginta sex .pistrina uigin
ti . Continet autem pedes .xxxiii .&.
egio nona continet forum Roma
num magnum : rostra ingentia po
puli romani . Senatum aureum : e
quum Constantini : atrium miner
uæ : forum Cæsaris augusti : tẽplu3
diui Traiani : columnam altam pe
dum centum octoginta quinque

cohortes sex uigilum. basilicam ar
gentariam: templum concordiæ
et saturni: vespasiani et titi ca
pitolium miliarium aureum ui
cum tugurium grecostadium: ba
silicam: iuliani templum astrey
mineruæ et uestæ: horrea germa
nici et alia agrippina aquam ca
rentem in cliuos cauernos subæde
atrium cachi/uicum iugarium.
uicum unguentarium porcum
margaritarium horbacium elepha
tum: uicos triginta tres: ædicu[las]
triginta quatuor: uicemagistros
quadraginta octo: curatores duos
Insulas mille. cccc. octoginta: do
mos centum triginta: horrea dece
et octo: balnea octoginta quinq;

lacus centum uiginti. pistrina xx.
Continet autem pedes quatuorde
cim milia et sexaginta septem.
Regio decima continet palatium
magnum: et casam Romuli. ædē
Martis di apollinis sammusi. pen
rapolimii domum augustianam
et tiberinam: auguratorium: arā
palatinam: ædem louis uictoris
domum dionysii curam uetem
fortunam respicientem septanço
miam dii seuerī. Victoriam germa
nicam: lupercal: uicos uiginti ædi
culas uiginti: uicemagistros qua
dragintā octo: curatores duos: in
sulas mille cccc. domos centum
uiginta: horrea decem et octo: bal
nea octoginta quinq: lacus centū

uiginti : piſtrina uiginti . continẽ
autem pedes quatuordecim milia et
ſexaginta ſeptem .

Regio undecima continet circumma
ximum : qui capit loca . ccc . octogĩ
ta quinque . Continet autem tẽplũ
ſolis et lunæ : eadem martis et dei
iouis arbitraris duodecim portas .
templum mercurij [illegible] reſpici
ens . herculeum oliuarium : uelabꝝ
ſcortiniũm : arcum diui conſtan
tini : uicos decem : et nouem , adi
culas : decem et nouem uicenagi
ſtros : quadraginta nouem , aura
tores duos . Inſulas . ij . ℈ . cL . do
mos octoginta nouem . horrea de
cem et octo : balnea quindecim : la
cus octoginta octo : piſtrina decẽ

et octo . continet autem pedes .xi.&.

Regio duodecima continet piscinaz publicam : aram radicariam : uiaz nouam : fortunam mammosam Isidem ãn noclarium : ædem bonæ deæ sub saxa nectiuum delfini : thermas antonianas / domos sparthoz septem : campum lanatarium : domum Cilonis : cohortes uigilum quatuor : domum carnificis : priuata Adriani : uicos decem et septem : aedículas decem et septem uicemagistros quadraginta octo curatores duos . Insulas mille.ccc. octoginta octo . domos trecentas. et canum horrea uiginti. balnea quadraginta quatuor : pistrina .xx. continet autem pedes .xi. milia .

Regio tertia decima continet auen
tinum: et armilustrium: templū
diane et minerue: membanti
na thermas lyras et hortulas dolo
ceum privata: traiani mappam
auream platanas/horrea/galbe et
anicerviana: porticum fabarī
scalam cassii: forum piscium:
vicos triginta quinque/ediculas
triginta quinq; vicemagistros
quadraginta octo: curatores duos
insulas mille. cccc. octoginta octo
domos centum sexaginta duas:
horrea triginta quinque: balnea
sexaginta quatuor: lacus octogi
tarios: pistrina viginti. comunis
autem pedes decem et octo milia.

Regio quarta decima transtiberis

continet gaiarium frigianum
naumachias et vaticanum et hō
tos domitianos ianiculum mo
bnas balneum auftidis prifci
diani fcortiam valerianas
feptem cohortes vigilum caput
groonis forus fortunæ cōiaꝫ
feptimanam hrculen cubaīt
campum brunianum: arcēlē
tarun hortos rect caftraleth
caforum. uicos octogintano
rum. edículas octogintanouē
Vicenagiltos quadragintano
uem cuiatoues tres mille ccc.
quinq; domos centum quin
quaginta horrea uiginti duo.
balneæ octoginta quinq; lacus
centum octoginta: piftrina ui

ginti quatuor . Continet autem
pedes triginta tres mil̃. cccc. trigẽ
ta octo.

Bibliothecas Romæ publicas uigin
ti quatuor.

Obeliscos quinque . s. in circo maxi
mo prisci duo / minor est longi-
dinis pedum octoginta octo : ma
ior uero pedum centum uiginti
duorum in uaticano : aliud pedũ
septuaginta duorum . in mauso
leo augusti duos alios singulos pe
des quadraginta tres.

Pontes octo . s. ælius emilius : aurel.
sarpeius : palatinus : æquilinus
vaticanus : ianiculensis . non ōs
mutasse plena nomina . s. ælius
emilius alius. moles adriani ex

ſancti petri. Alius pons Neronis &
palacçolæ: alius cuptus tremulus
canicularius et auredius: alius fa
bric/et iudeorum: alius gratian
alius ſenatoy et ſanctæ mariæ: et
alius ſulptius marmoreus: et Ho
ratii codis campi octo: viminalis
Agrippæ maius contentanus: Oc
tauius: pcuarius: Lanatarius: L
brumarius.

Fora undecim. ſ. Romanum mag
Cæſaris Auguſti: Neruæ Traiani
achenobalbi: bouiarium piſcoruz
gallorum ruſticoz.

Baſilicæ decem. ſ. iulia Vlpia pau
li ueſtiaria neptum matideis mar
tianes vaſtellaria: floſcolaria: con
ſtantimanna

Thermæ decem .ſ. traianæ : titianæ
Agrippinæ . Curianæ . Commodia
næ . Seuerianæ . Antonianæ . Alexā
drinæ : decianę . Conſtantinianæ .

Aquæ decem et nouem . ſ. traiana
Amara : attica : martia : claudia
herculea : cerulea : iulia . auguſtea
appia . algentiana / cimimia : ſabba
tina aurelia : damnata : uirgo : te
pula : ſeueriana . Antoniana et ale
xandrina .

Viæ uiginti octo . ſ. traiana : appia
latina : lauicana . tiburtina . ſala
ria . numentana : hoſtienſis . lau
rentiana : ardeatina : ſetinia . tibe
rina . quintia . Caſſia : gallica : cor
nelia triumphalis : pantinaria
aſinaria : cionina .

Capitolia duo.
Circi duo.
Amphitheatra duo.
Colossi duo
Collinæ coclides duo.
Macella duo.
Theatra tria.
Ludi quatuor
Naumachiæ quinq;
Nymphæ undecim.
Equi metalli deaurati duodecim.
Dij aurei octoginta
Burnei sexaginta quatuor.
Arcus marmorei triginta quatuor
Diculæ .ccc.xxxiiii.
Vicemagistri sexcenti Lxxiii.
Curatores uiginti nouem.
Insulæ inwrum quadraginta sex

milia et sexcenta duæ.

Domos continet mille septingentas nonaginta septem. horrea ducenta nonaginta unum. balnea nongenta quinquaginta sex. Lacus unum: puteos .cc. quinquaginta duos: officinas: pistrinas ducentas quadraginta quatuor. Lupanaria quadraginta quatuor. Latrinas publicas centum quadraginta quatuor: cohortes prætorias decem. Vrbanæ nouem. Vigiles septem. singulas vigintiunam quorum sunt excubitoria quatuordecim. Vexilla cōmunia duo. cassa equitum duo singularium. peregrinorum triginta unus: tabernarum: tabellorum: scaciq

victimariorum : filicariorum : mẽ
sas olearias quatuormilia et. ccc.

Thermæ vrbis Romae.

Thermæ antoninianæ ad sanctum
Spectum et Mercum et ad bileam.

Thermæ diocletianæ supra sanctas
mariam maiorem vetus portam
de la domina.

Thermæ tiberianæ sunt vno sanctã
Sulamnam : vetustate diruptæ.

Thermæ Alexandrinæ +

Thermæ olympiadis sunt in mõte
vbi hodie sanctus Laurentius pa
tiens fuit.

Thermæ marcianæ sunt vbi ho
die est sancta paula.

Thermæ agrippinæ sunt retro sanc
tam mariam rotundam a latere
porcariorum.

Thermæ alexandrinæ sunt retro
sanctam mariam prædictam a la
tere sancti Eustachij

Thermæ domitianæ sunt anteſãc
tam susannam

Thermæ constantinianæ sunt sup
sanctos apostolos in loco ubi nũc
est domus corneliorum: quæ di
citur de li caualeri iuxta menſas.

Palatia urbis Romæ.

Palacium maius fuit in monte pa
latino: quod hodie palaço maiore
e dicto.

Palacium seueri afri fuit apud sep

cem solia prope sanctum gregori
um in cliuo tauro.

Palacium clauon tiberij fuit retro
sanctam susannam et uimparet.

Palacium Constantini fuit in late
rano: ubi nunc est sanctus loan
nes baptista.

Palacium uelosiani fuit

Palacium traiani fuit/ ubi nunc
est sanctus basilius cum oratorio
suo: et triumphali arcu.

Palacium aliud Constantini fuit
in laterano: ubi nunc est sanctvs
ioannes in la mesa apud sanctos
apostolos

Palacium Romuli fuit retro tem
plum pacis: et ibi fecit duo tem
pla scilicet pacis et concordiæ.

Palacium salustij camilli fuit ubi nunc dicitur pinca : et in ea adhuc est sala salustij.

Palacium Cæsaris fuit muta sacra et dicta uia ut puto fuit uia mercurialis nensis supra quam uiam adhuc le cappoccie uulgariter dictæ : quæ ut creditur eius fundamenta pala cia fiunt ibi iuxta carmas : quæ la carnara dicuntur uulgariter.

Palacium pompei fuit in campo flore uel dee florum : et in sacco uulgari ter nominatur

Palacium Titi et Vespasiani fuit in ter caput bobi : et sanctum sebasti anum.

Palatium octauiani fuit : ubi nūc sancta maria ara celi : et uocatus

est locus ferfez : quia ibi fuit tẽ
plum iouis ferretrei : ad quod Ro
mulus primus spolia suspendit .

Palacium Scipionis fuit in caballo
in uia cornelia: quod apparet ad
huc .

Palacium Tarquini supbi fuit in
esquilino monte iuxta dium pal
lium .

Palacium antonini fuit iuxta pō
tem ruptum : et sanctam mariaz
in catme.

Palacium alexandri fuit ad ther
mas Alexandrinas .

Palacium Neronis fuit in pala
çolo supra sanctum spiritum ĩ
saxia .

palacium flaminij fuit : ubi nuc

domus magna tuciæ.

Palacium Camilli fuit ubi nunc est arcus camiliani retro minerua.

Palatium Appii claudii fuit iuxt montem de acceptis in campo martio.

Palatium capitolij adhuc patent uestigia: et posito q; multas cõ ditiones mutauerint: tamen sa tis repręsentantur: sed templa et alia quæ in eo fiunt tacemus pro nunc: sed dicam inferius: posito q; in ruina totum iam di uisit: sed uolo tacere. Verbuz autem per cassiodorum dictuz ubi facit mentionem de septez maioribz ædificijs mundi: qui

in fine ponit q, mirifica Romæ
et excelsa capitolij inextimabi
lia nominat fuisse : et in suo cõ
ceptu ignorat dare figuram nec
terminum .

Pontes Romæ rupti et sani : no
mina et loca eorum ubi sunt
positi .

Pons Emilius idest ponte molle
Pons Adrianus idest pons sancti
petri : uel sancti angeli uulgariẽ castell
dictus .
Pons Neronis idest pons ruptus
ad sanctum spiritum in saxia .
Pons ianicularis idest pons rup
tus uulgariter nominatus et
Emulus / et antoninus .
Pons fabricius . i . pons iudeo a

quodam Lucio fabritio facto uel
restaurato .

Pons gratianus ideſt pons turris
uel pulçellæ uulgariter nomina
tus .

Pons ſenatorum ideſt pons ſancte
mariæ uulgariter nominatus .

Pons ſulpitius ideſt pons in auen
tino iuxta ripam rumeriam rup
tus eſt et marmoreus : et Horatij
coclis : ut in hiſtorijs patet .

Bibliotecæ quæ fuerunt in urbe
fuerunt uiginti octo . ebore : ui
tro : et ære micificæ ornatæ : qua
rum memoriæ / et uetuſtate et
incendiis urbis non reperiunt̃ .

Hee ſunt aguliæ quę erant in
urbe / et ubi et quomodo : et p̃

quam cauſam : et quorum orna
mentis

Duæ magnæ millæ centum duo
decim pedum . alia octoginta ſte
terunt in arco priſci Tarquini
miriſice poſita : ubi nunc horti
ſunt caulium .

Alia uero minoris longitudinis
poſita fuit in uaticano cum cine
ribꝫ duorum ſmperatorum .ſ. Oc
tauiani et Tiberii .

Alia uero fuit pedum quinquagĩ
ta : quæ poſtea fuit in manſiolo
in pinçi : prope portam ſalariaꝫ
et ſtat rupta in terra in quodam
canneto : ubi a principio fuit po
ſita coram ſuo pede .

Alia uero fuit poſita in foro maiori

sub capitolio a latere sancti Adri
ani: vnde per uiam sacram intra
batur per eam: et ibi cum cinere
et ossibꝫ iulij Cæsaris posita fuit
et fuit quadraginta pedum cuꝫ
stella in uertice: propterqꝫ in il
lis diebꝫ mortis cæsaris apparuit
stella comata quæ uisa fuit abꝰ
bus: ut suetonius ait. animam
Cæsaris esse in cęlum ascensam.

Alia uero posita fuit in arco capi
tis bobis: qui fuit spectaculum
ut dicatur Tuti et Vespasiani: et
iacet fracta coram suo pede: et
pes eius eleuatus est a terra.

Alia quæ nunc fracta in sancto
mauro puto postꝫ secundum
apparentiam alicuius Titulí ibi

stat q; fuit illa in foro : ubi ciuis
et ista Cæsaris steterunt. quia lõ
guudo quasi apparet cum illis
aliis trib; petiis circa ipsam existẽ
tib; : et de loco : ubi ipsa nunc stat
nullum aliud dicitur nisi q; uul
gariter dicitur schola bruti .

Alia maxima omniu:um remansit
cooperta ruinis : et est in arco prę
dicto : et laboratores cum palan
gis sæpius inueniunt eam .

Columna troiana et antoniana de
numero dictarum agiliarum
fuerunt / quæ adhuc apparent
uidelicet de traiana secundũ epi
taphium quod est in ea.

Vna similis alij in altitudine : et pl
chritudine fuerunt et gãduum

et fenestrarum et grossiciei : nisiq;
illa traiana . ſ. noua fuit maioris
gesti et minor figuraꝝ : et ideo ui
detur pulchrior : quia magis noua
alia uero antiquior : et pr̃e nimia
uetustate : incendioq; non potest
bene uideri .

Numerus graduum ſpecierum est
ducentorum uiginti octo : altitu
do pedum est centum triginta octo
fenestras paruas . ſ. ſpiracula qua
draginta quinq; : et quelibet ip̃a
ſic est .

Vna fuit facta traiano uulpio his
pano qui rexit annis decem et
nouem mensibs quinq; : et corp̃
eius ſub dicta columna fuit poſi
tum : et est iſta ſancti Nicolai ſub

militia dictum est: palatium ner
uæ cum duob⁹ foris a primordio
sui: quia nerua traian⁹ ibi post
mortem traiani prædicti semper
mansit.

Alia fuit facta antonio pio: qui
texit annis uiginti duob⁹ et mē
sib⁹ duob⁹. Corpus eius sub dicta
columna in simili modo positu⁹
fuit.

Colliseum idest colossum græce. la
tine rotundum amphiteatrum no
minatur idest templum solis fuit
altitudinis pedum centum et octo
in longitudine rotunditatis fuit
passuum mill⁹. arcorum fuit cen
tum quinquaginta: positoq; sue
tonius dicat maioris situs fuisse

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE Mss

et a Nerone Imperatore construc
tum bis primo transitoriam: et
postea auream nominatum: et
mirifice constructum cum miris
ornamentis intus et extra: et in
medio fuit una ymago ærea de
aurata: cuius caput et manus cũ
palla nunc stat in laterano et su
pra coperto celo æreo deaurato
et arte mathematica compositus
cum cursu omnium stellarum
astronomiæ facientium, sicut in
cœlo naturaliter stellæ solent: et
tantum forma prædicti idoli erat
grandis: q; mirifico pede lapis nv
mi dr. supra posita, capite tange
bat celum prædictum ornata mi
rifice omnib; ornamentus preci

pue coronata nobilissime: quia sic̃
totum orbem represẽtabat: sic or
namentum suum habebat simile
cum palla prædicta in manu: que
beatus Siluester iussit frãgi: et ea
dirupta fecit poni in palatio suo
in laterano.

Equi ærei deaurati et eburnei qui fuerũt Romæ.

Equi ærei deaurati fuerunt xxii.
et inuenitur per ciuitatem in lo
cis ornatis ubi stabant.

Equi eburnei septuaginta quatuo̅
dispersi in locis: ubi causa magni
ficentiæ posita erant: ex quos cõ
stantinus exrachij secum tulit p
maiori partẽ: quando iuit in Sici
liam: syracusasq; ubi interfectus

a ſuis familiaribꝫ anno eius quin
to Saraceni poſtea uenientes de
damaſco in ſiciliam et in ſyracu
ſas predictas omnia iſta tulerũt
portantes .

Latrinæ publicæ in muris urbis cẽ
tum et quinquaginta tres : quę .

Cloacæ quinquaginta .ſ.

Aquæ decem .ſ.

Campi decem ſcilicet uiminalis .
Sextus . Agrippinus : marcius .
Contentanus . Neronian' dequan'
Satarchus . agonis

Templa urbis Romæ : et memo
ria locorum : ubi et quomodo

ſtabant

stabant.

Iuxta palatium Neronis fuit tem
plum apollinis: quod hodie sanc
ta petronilla dicitur: et ibi iuxtā
est: ubi sanctus Andreas est: et fu
it templum uestæ ærarium ne
ronis: de quibꝫ multa in scriptis
et clara inueniuntur.

Apud vaticanum mirifice nobilis
simis ornamentis composita fue
runt. s. uitro ære auro et alijs or
namentis: ut inferius patet īscp
tis

Vaticanum dicitur a vates grece
qđ latine sacerdos dicitur: et ca
num a cano canis. i. sacerdotuz
locus quasi diuina officia canē
tium.

In almachia idest iuxta sanctam
mariam cosmedinam : et est me
ta / quæ ut dicatur fuit sepulchr
Remuli : qui mandato Romuli
in lano mortuus fuit : et de me
ta prædicta : sicut iam dixi / dubi
to q non fuit Remuli per Ro
mulum facta : quia illis tempo
ribs Romulus et sui non erant
tantæ potentiæ : aliam ethimo
logiam sibi non inuenio de qua
quidem facere poposci : sed sit qd
uult / mirę pulchritudinis fuit
in lapidibs marmoreis tabulata.
de quibus tabulis ornatum et
constructum fuit ornamentuz
sancti petri per Constantinum
consistentem Imperatorem. ha

buit dicta meta circa sex gradus
uiginti : et altitudinis pedum
decem cum platea tiburtina et
cloaca : et foro, in opposito eius
fuit Laborintum Neronis : qđ
ædificatum fuit super uestigia
templi Iouis : de quo patet conca
platee in qua sacerdotes parasiti
prædicabant illis temporibꝫ inqbꝫ
laborintus postquam fuit destruc
tus : et ædificatum fuit templũ
dianæ : et moles adriana cũ põte
qui nunc ad præsens uocatur ca
strum sanctꝫ angeli : ut inferius
posttea subsequetur : ut in epita
phiis apparet usque ad Crescen
tium Imperatorem : qui transtu
lit sibi nomen prædictum in ca

strum Crescentij : et usq; ad hodier
num peruenit nomen : quod a bea
to gregorio papa sic denomina
tum extitit castrum sancti ange
li.

Castrum sancti angeli ut superius
dictum est ab Adriano Imperato
re factum fuit tantæ altitudinis
quasi ut nūc paulo plus et cum
giris : sicut uidetur : postea ornatū
mire lapidibus et tabulis marmo
reis et columnis : de quib; ut supᵉ
sanctus petrus ornatus extitit :
iuxta quod Petrus apostolus mar
tyrio coronatus est : et per totum
ornatum cum cancellis et pauo
nib; æreis deauratis : et ex diuer
sis historiis per totum uidebatur

florere super dictas columnas e
rectas ab uno giro ad alium erãt
quatuor equi ærei deaurati ĩ qua
tuor angelis inferioribꝫ qui robu
sticitatem habere: et custodiam
uidebantur dicti castri: in medio
rotundi giri erat sepulchrum dñ
Adriani porfiriticum: in quo eĩ
ossa posita erant maximo ornatv
quem Innocentiꝰ secundus papa
leuauit hinc inde: et uoluit sepel
liri: quod sepulchrum a dicto Jn
nocentio positum fuit in parady
so sancti petri sub saluatore musa
ico et naui apostolorum. in qua
tuor uero angulis erant quatuõ
portæ æreæ deauratæ: per quas in
trabatur de dicto templo in uer

ucem ipsius castri erat taurus
æreus deauratus qui cum mul
tis aliis ornamentis de quibus
in breui narrare nequeo.

Dempnica sancti petri in almacha
præducus in orientis parte ibi
pontifex manifeste laudo stepha
no in pinea qui adhuc pinea sup
ter nomen. et stant in uertice cui
dam tabernaculi unius undiq;
erat in toramine templi q̃ dicis q
nunc sancta maria rotunda no
cant et reliquias uenerandas
inde leuant et ad dictam pi
tam sancti sergii transpor
tant post mortem pauli sca
impratoris.

Ad portam flamineam .i. hodie p

puli porta inter ripam et uiam ti
beris Octauianus fecit fieri tẽpore
quarti sui consulatus: qđ adhuc
apparet opus mirifice ornatum
et opertum tabulis marmoreis: iq̃
intus marmoreo sepulcro cum tabla
mento quæ inter alia preclara
ta et notata memoriæ digna ga
uisa sunt: Romam reperisse
lateritiam: et derelinquisse mãme
nam. quia in tempore suo Roma
a quodam igne non texerat dece
bant: et principio et incendio
ortis ita fere combusta fuit:
ut quo incendio ipe fuit restau
rationis cantia cum pulchriori
edificatione et ornamentorum: et

inde translatus per tyberium cæ
sarem in agulia sancti petri una
cum eo uoluit reponi in eadem
palla superius : et ubi ambo iacẽt .
Augusta Imperatorum idest lau
sca uocabulis corruptis quæ Octa
uianus ad resecandum expẽsas
maximas sepulchrorum Impera
torum : quæ ab omnib⁹ fiebant :
constituit ipsum locum genera
le sepulchrum Imperatorum : in
quo postquam in eum maxima
ornamenta constituit / multa
ibi sepulchra fecit : in quib⁹ nul
lum erat aliud necessarium : nisi
scribere gesta funeratorum in se
pulchro p̃dicto : quib⁹ sepulchr⁹
cuilibet erat statua : quæ non spec

tabat nisi denominari nomen de
funcți: et scribere gesta per eum
et in medio loci ubi sacerdotes
scenici stabant ad eorum pertinẽ
tiam faciendum cum cathedra
in qua idem Octauianus quãdo
intrabat posset sedere si uellet do
nec sacrificia uel cerimoniæ ex
ercebantur. et ut reputaretur
locus magnæ nobilitatis iussit
per totum mundum portare su
per illum locum cyrothecam tẽę
plenam Idem octauianus: et tã
ta fuit multitudo prædictæ tẽrę
ibi iussu prædicto portata, q; mons
ibi isto modo factus extitit.

Ante palacium Alexandri fuerũt
duo templa. s. florii et Thebai. ubi

nunc est concha sancti eustachii
et fuit templum bellonæ dee: ubi
scripturam literis aureis fuit Ro
ma uetusta.

Ad conchā parionis fuit templū
Gnei pompei magnitudinis et pl'
chritudinis: quæ concha transla
ta fuit: et stat nunc in colliseo co
ram hospitali sancti Iacobi. at me
moria templi non reperitur.

Ad sanctum Vrsum fuit domus
secretarii Neronis imperatoris. i.
prope sanctum Celsum

Ad palacium Antonini fuit tem
plum diui antonini et faustinæ.

Ad sanctum saluatorem in agro
fuit templum elei et Adriani pl'
chertimum.

Ad campum martis fuit templum
principale martis prædicti : ubi
reponebantur rostra nauium : et
remorum quecunq; ut temporib
necessariis prepararetur cum ijs cõ
tra inimicas patrias : et etiam
necessaria ad bella naualia et spec
taculis representationum : ubi se
per eligebantur consules : qui ex
ercebant officia ad kalendas iu
lii usque ad kalendas ianuarij.

Euam in campo martio fuit tem
plum veneris : cuius vestigia nõ
sunt nota : in quo fuit sepulta
iulia filia Julij Cesaris. Ad qd
templum cadauer Julij Cesaris
fuit combustum iuxta cumulũ
iulie predicte : et postea positus

in agulia in foro publico : ut uult
Suetonius particulariter narrã
do de uita morte uirtutib⁹ et ui
ciis ipsius .

Sub capitolio a latere sancti Adria
ni fuit templum asili : uel exili
um primum factum in urbe per
Romulum : ubi nunc dicitur la
cecha uechia : ubi Julius Cæsar
mortuus fuit : q⁹ per tempora an
te mortem Cæsaris uocatum fuit
aula senato⁹ propter magnam ei⁹
pulchritudinem : et quia erat in
introitu Capitolii : senatores ibi
reducebantur : quia sub capitolio
erat .

Panthæon idest templum cybelis :
et sancta maria rotunda hodie uul

gariter nominata / nulli dubium
ut patet in historia fuit cõstruc
ta per industriam Marci agrippe
et ex pecunia ærarii . Lucius sep
timus . M . aurelius . et Antonin'
pius uetustate cõrupta : et incen
dio / restauraũerunt eam ex omi
cultu : ut per exhibita et epitaphia
litterarum patet

Retro dictum locum pantheonis fu
it templum mineruæ calcidiæ . uz
uulgariter nunc est ecclesia sãctæ
mariæ in minerua / quæ circa eaz
et in ea manifeste patet .

Ad sanctum marcum fuit templũ
Apollinis uz retro infra sanctam
mariam uiolatæ et dictam ecclaz
sancti marci : et uestigia adhuc

sunt multa respicientia.

Ad Camilianum ubi sanctus churia
cus fuit templum uestæ: ubi ad
huc apparent uestigia et epita
phium.

Ad calcari fuit templum ueneris
ubi adhuc apparent uestigia
et epitaphium.

Ad monasterium dominæ rosæ fu
it oraculuz Iunonis, et castrum
aureuz.

In capitolio ubi stabant patres
et consules ad gubernandum
monarchiam mundi, facies mu
rorum erat alta et diuo auro: et
argento intus et ebore mire ex
ãbꝫ luꝯata: de qua nil aliud q̃ue
stigia uilissimorum ciuium ĩdifõ

mium cum magna diffamia repro
batur in obprobrium fame eoꝝ
predecessorum: quorum postobi
tum uigent uirtute et inmuabi
li fama

Palacium arcis fuit mire operibꝰ
constructum .s. muro et multis
magnis operibꝰ et ornamentis
ex diuersis marmoreis ut ī me
moria esset omnibꝰ uenientibꝰ
Romam uidere uolentibꝰ ī spe
culum: ut cassiodorus dicat in
extimabilia fore.

Templa quæ infra arcem fuerūt
quæ ad memoriam reducere pos
sumus sunt hæc.

In ciuitate arcis a latere portici
cerriorum fuit templum Iouis

optimi maximi ideſt ſopra ſorte
domna mitima . quod adhuc ſa
tis de eo apparet : et introitus uo
catur ſaluator in maximis .

A parte fori fuit templum veſtæ et
Cæſaris / ubi cathedra erat pontifi
cum romanorum .i. ubi Senato
res poſuerunt iulium Cæſarem
mortuum anteq̃ ſepelliretur in
iulia fori publici : et portaretur
comburi / in introitu capitolij : iu
xta forum fuit templum aſili et
aula ſenatorum : quod nuncap
paret iuxta ſanctum chriacum
et la cercha uechia de quo dictũ
eſt ſupra .

In alia parte arcis uerſus canapa
fuit templum Iouis : et porticus

iouis

In foro boario fuit templum her
culis ubi nunc sancta anastasia
quod primum templum in parti
bus ubi nunc est Roma ædifica
tum fuit: et adhuc apparet: ubi
in eius morte suspensa clava est:
quam ipse hercules portabat: ĩma
nu cuius olphatu dum odorabãt
canes et muscæ in templum intrã
tes ipso olphatu refi[illegible] fo
tis, quod templum ipse fieri fecit
in honorem partis quandoc cerach
fuit sibi boues ipsum sequentes
in brandee palis pastoralis iper
boree filiæ iuxta campanam pa
ludem.

In sancta maria in ara cœli fuit

templum Iouis feretrii : ubi Ro
mulus primus suspendit spolia
de triumphis suis et optima du
xit : et ideo locus uocatus semp
fuit ferreus a fero fers et pala
cium Octauiani semper dictus
fuit in eodem ferculo semper de
nominatum .

Postea simul iuncta ibi fuerunt
duo alia templa phoebi et carmē
tis ubi Octauianus uidit uisio
nem aduentus christi per Sibyl
lam Tiburtinam sibi monstratā

Vbi nunc est camerata in capito
lio fuit templum iani qui custos
capitolini montis erat et pre oīb
locis mundi pollebat auro gē
mis et sapientia ornatus reful

gens

Vbi nunc dicitur sancta maria de pũ
ticu ibi supra ad ecclesiam salua
toris in maximis fuit introitus
portici louis : ubi ut dicitur fuit
pergula quæ producebat uuas t
aureas : et tria mirifica ornamẽ
ta : quæ uix scribere possem .

Vbi nunc sanctus basilius et uul
gariter aqua nce uocabulo cor
rupto fuit arcus neruæ et tem
plum et oratorium : sicut adhuc
apparent uestigia et epitaphium .

Vbi columna miræ altitudinis et
pulchritudinis uita latius hi
storiarum Imperatorum traiani
ad sanctum nicolaum ubi dicit
la melitioda hodie ex una parte

fuit templum dicti traiani. ex alia
autem diui traiani ut in prædic
tis uita describitur.

In cliuo argentario fuerunt duo
templa concordiæ et saturni mi
rifice constructa et ornata idest
ad.

In insula lutoma fuerunt quatuō
templa uidelicet in capite huⁱ
insulæ templi bachi: et in fine
ubi barthols sanctus templum
vespasiani vt adhuc apparēt fū
damenta / et templum louis et
esculapii.

In cliuo sanctæ mariæ in campo
fuit templum litis mirifice or
natum: et bene constructum.
bi nunc est sanctus basilius fuit

adhuc templum carmentis euã
dri matris.

In maiori foro traiani fuit tẽplũ
sospitæ dex.

Vbi nunc est sanctus chiriacus fu
it templum lunonis: ut adhuc
apparent intus in eo uestigia.

In muro sancti blasii fuit tabla
æneæ fixa: ubi scripta stabat a
micitia perfecta et pertractata in
ter Romanos et iudeos tempore
iudæ machabei: nunc ut uetore
cognoscamus enim pro fama et uti
litate ac honore nostris oculis ui
dere nec nocet nec prodest.

Ante priuatum momentum in
adsceſa partis fuit templum mã
tis. uz. ubi dicitur marsudi et scã

martina ideſt martis in foro u
templum : iuxta ipſum fuit te
plum fatale publicum . i. ubi ſcs
dionyſius .

Ad ſanctam martinam fuit tem
plum fatale publicum . ſ. certan

Ad canaparam fuit templum ce
reris et telluris quod ſurdia
rum domorum per ornatum et
arcuitum partium columnaꝝ
altiſſimis columnis per ornatꝝ
ut ij qui ibi ſederent, undique
adiudicium uiderentur

Iuxta ipſam cannaparam fuit
palacium catilinæ prope uc fuit
locus : unde curtius armatus de
ſcendit infoueam : quia exinde
Roma maxime perintus offen

debatur cum malcha aeris cõrup
tione uz ab torre de la cerra ho
die dicta

Et hic fuit templum uestæ: et ibi
iunctum huius memoria delata
in forum templum palladis: et
legitur in legenda beati siluest.

Ibi iunctum fuit forum Cæsaris
et templum Iani ubi præuideba
tur a principio iunii usque in
finem omnia ad augumenta
officialium

Ibi iunctum cum arcu fuit tem
plum minerue, et locus infer
ni: ubi nunc est turris de la cer
ra: et superius decursus dicatur
proiectis in eo.

Iuxta templum faustinæ et diui

antonini : quod ſanctus Laurẽti
in nouamento uocatur / eſt adhuc
eccleſia ſancti Coſmæ et Damiani
quæ fuit ærarij Imperatoris : et p̃
mo templum latonæ : vnde deno
minatur arcus latonæ : et latro
ne ut uulgariter dicitur .

I unctum fuit cum eo templum
pacis : et ſedes uel ædes ſenatoꝝ
et Romuli : quod cecidit quãdo
chriſtus uocatus uel natus fuit
ideſt quando peperit uirgo : ubi
Cæſar auguſtus mortuus a ſena
toribꝫ poſitus fuit .

I unctum fuit cum eo templum
martis : quod Romuli dictum
erat ibi infra ſanctam mariam
nouam fuerunt duo templa .ſ.

concordiæ et pietatis.

Vbi ibi uel iuxta arcum titi Vespa
siani: qui dicitur bou lucernaz.
ubi fuit templum Edisiai dictuz
fuit bibliotheca: de quibꝫ fuerũt
Romæ uiginti octo: quarum me
moria non est plus.

Superius fuit templum palladis
ubi nunc dicitur la pagliara: et
templum louis in quo fuit sil'
arcus qd diomedes respondit:
quando.

Iuxta palacium fuit templum iv
lianæ apostatæ Imperatoris: in
quo fulguræ mortuus fuit prop
ter nequitias: et tristitias quas
faciebat.

In fronte palatii huius fuit tem

plum principale solis : ubi antiq
ascendebant ancillas adestria qd̄
uocabulum non comprehendo.
In eodem palacio fuit templum
Iouis / qui locus uocabatur casa
maior / uel casa natij.

Ad sanctam crucem in Ierusales
fuit templum veneris et cupi
dinis de quib templis non li
cet me aliter dicere: nec largius
extendere quia non essent do
minus presbyteris grata ostēsioē
sed legentes euidium de talibus
possent me habere excusatum in
suo uoluminetractantem ad
plenum.

Vbi nunc est sanctus Celarus fu
it auguratorium Celaris.

g

Ante colliseum fuit templum so
lis: ubi fiebant cerimoniæ simu
lachro adstante in medio dicti col
lisei cum corona in capite aurea
et palla in manu ad represẽta
tionem totius orbis, ut supra
dictum est.

Ad septem solia fuit sedes omñm
septem saeniarum. et posito q
aliqui uelint dicere templum
solis fuisse: uel domum seueri
affi: sed dematio sua est septẽ
oarium. i. septem omnium sa
eniarum domus: et sic credit
et affirmatur per ediaconum
aquilegiensem.

Iuxta quod fuit templum solis
et lunæ: ac etiam templū Ior

tunæ : quorum non multum scri
bo : quia fuerunt modicæ repu
tationis : quia fuerunt de tugu
rio Romuli.

In albescon fuerunt templa uañ
et cõmodiañ. i. ad sanctam pri
scam.

Vbi sanctus sabba fuit templum
apollinis : et ibi steterit eius archa
idest apollinis et splenis : et silua
ara apollinis : ubi fuit tuguriũ
faustuli : ubi romulide manserita
uerunt.

In cœlio monte fuit templũ

Ante thermas maximinas duæ cõ
chæ / et duo templa idest adripis
et secapis

Ad templum et palacium latera

nense fuit templum dicti Constã
tini anteqũ esset baptiçatus.
Vbi studium sancti Gregorii fuit
camera propria: et ubi est concha
in qua Constantinus baptiçatus
fuit / et stat adhuc et est paragon
Vnus: et fuit a sancto siluestro bap
tiçatus.
Vbi est titulus sanctæ mariæ in su
riano / fuit templum herculis.
Ad esquilinas fuit templum marij
quod fuit ad cymbros ante sãctũ
eusebiũ: et sanctum iulianũ cuius
uestigia adhuc apparẽt.
Ad palacium Lucini ubi sancta bal
bina fuit templum honorii et
diañ.
Vbi sanctus Petrus ad uincla fuit

templum veneris : et domus Octa
uiani.

Ad pergulum dioclitiani fuerunt
duo templa .s. Alexii : saturni :
Martis et Apollinis.

Ad modum capitis tremii fuit tē
plum veneris : et ibi iunctū fuit
palacium Tiberii : et adhuc est me
moria idolorum : et ibi fuit ali
ud palacium Constantini supra
uel iuxta sanctos apostolos in lo
co qui dicitur la mesa cum mul
tis uestigiis.

In cœlio monte fuit templum lo
uis et dianæ : quæ templa ampli
ora uidentur propter plantatio
nem uinearum et ædificiorum
destructionem.

Ad thermas olympiadis fuit captꝰ
beatus beatus laurentius ante
templum apollinis ideſt ad ſãctũ
Laurentium paniſperne.

Ante palacium traiani vulpij fuit
templum iugurtinum: et tẽplũ
mercurii: ubi mercatores delecta
bantur in eorum augurijs: et hoc
fuit in campo corleo a latere colũp
næ dicti Traiani.

Ad arcum ſtadii et domos ſyllæ
et auriolæ fuit templum louis
et palacium Lentuli: in quo pa
lacio multa magnalia facta fue
runt.

Ex alio latere ubi nunc eſt turris
centi de orrigo fuit aliud tẽplũ
bacchi: ubi et plurimum omnes

sacerdotes eidem deo delectabant̃
plusq̃ in aliis locis sacrificare. s.
uinatitij sacerdotes cum magnus
uasis : et ibi forum uini ad con
templationem ipsorum : et dict̃
fuit forum uinariu3 : in quo p
les maxima denominata uina
riorum erat .

Ad gradellas fuit templum solis
et non fuit de eo multa mentio
facta : quia per ipsum ædificauit
non multum diues in eo tempore
fuit : et constituit illud in paruã
rem : et est nunc quasi memoria .

Ad sanctum Stephanum rotundṽ
proprie fuit templum fauni : qd̃
a fano duce Romuli factum pro
eius tempore : et adhuc multum

apparet.

Ad elephantum fuit templum fy
billæ et Ciceronis.

Ad ſaluatorem maximinorum ut
ſuperius dictum eſt fuit porticus
iouis. ubi pergula. i. uitis quæ
producebat uuas aureas ibi erat
ut dicitur: et templum louis op
timi maximi, et uocabulum ẽ
corruptum: qđ hodie dicitur ſal
uatore in maximinis: et ualde
repreſentat ueſtigia ſua.

Ad ſanctum angelum in foro piſci
um fuit templum ſtemanum:
ubi omnes ſcripturæ in autenti
catione reponebantur: et non re
putabantur autenticæ: niſi p̃mo
ibi approbarentur.

Ad ſanctum georgium in trāſtiui
cum ueli aurei fuit templū n:
neruæ: et de eo non ſunt ueſti
gia niſi per conceptum.

Ad pontem iudeum fuit templuz
fauni ædificatum per familiaz
fabiorum domos/ quod fuit in
platea luce de ſabellis: et ubiñ
ſabellii in urbe habitanc.

Ad canauari in arenula fuit tem
plum craticulæ: ubi mancini de
ſcribebantur: et nunc dicatur lo
cheuer: et eius introitus fuit: u
bi eſt nunc ſanctus ſaluator: et
magnum tempus fuit dictum
templum mancinorum.

Ad ſanctum ſtephanum in piſci
na fuit templum Cromacij præ

fecti iunctum cum palacio suo:
quod uocatum fuit oleriticum
ex cristallo et auro arte mathe
matica compositum cum astro
nomia perfecta cum omnib⁹ si
gnis coeli: quod sanctus sebasti
anus destrui fecit filio dicti Cro
macij.

Ad sanctam mariam transtiberis
fuit templum Rauennanum
in quo remanebant omnes ser
uientes in senatu: in quo quan
do christus natus fuit: oleum de
terra ibi emanauit: et fluxit ad
flumen tibris

Sub ianiculo fuit templum gorgo
nis: iuxta quod: uel in eo sepult⁹
fuit Nūma põpili⁹. ii. rex. Romanor⁹.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
Mss
FIRENZE

Cc. 50 con esatta numerazione, più una bianca n. n. in fine; due guardie in principio / la seconda mutila e restaurata /.

Dicembre 1921